

разумовых здольнасцей кожнай асобы. Гэтая функцыя поўнасю аднавідае задачам дзейнасці бібліятэкі.

3. Даследчая функцыя павінна садзейнічаць выхаванню студэнта як вучонага-даследчыка. Гэта функцыя найбольш важная для работнікаў акадэмічных бібліятэк, якія аказваюць дапамогу ў навукова-даследчай дзейнасці.

4. Гуманістычная функцыя прадугледжвае засваенне культурных каштоўнасцей. Бібліятэкар не можа стаць добрым спецыялістам, не авалодаўшы асноўнымі ведамі, назапашанымі грамадствам.

Менавіта выконваючы ў вучэбным працэсе пералічаныя функцыі, магчыма зрабіць бібліятэчна-інфармацыйную адукацыю больш цікавай і эфектыўнай.

А.М.Багарэвіч,
*аспірантка кафедры
бібліятэказнаўства*

АЎТАМАТЫЗАЦЫЯ ПРАЦЭСАЎ КАМПЛЕКТАВАННЯ НАЦЫЯНАЛЬнай БІБЛІЯТЭКІ БЕЛАРУСІ: ПРАБЛЕМЫ І ПЕРСПЕКТЫВЫ

Са з'яўленнем у канцы 1980-х гг. новага класа вылічальнай тэхнікі — персанальных камп'ютэраў — пачалася аўтаматызацыя бібліятэк Рэспублікі Беларусь. Так, у 1989 г. намаганнямі спецыялістаў НББ і НВФ "ІНЕАК" была складзена Аўтаматызаваная бібліятэчна-інфармацыйная сістэма (АБІС) Міністэрства культуры БССР.

Укараненне аўтаматызацыі бібліятэчных працэсаў у НББ было распачата ў аддзеле камплектавання. Камплектаванне ўключае наступныя традыцыйныя тэхналагічныя складальнікі бібліятэчнай працы: заказ літаратуры, вядзенне картатэк на заказаную літаратуру, падрыхтоўка звестак аб выданнях, якія не паступілі, паступленне літаратуры па шматлікіх крыніцах, прыём,

індывідуальны і сумарны ўлік, падрыхтоўка статыстычных і фінансавых справаздач, выключэнне літаратуры з уліковых дакументаў.

У 1990 г. была здзейснена першая спроба вырашыць адну з прыватных праблем аўтаматызацыі працэсаў камплектавання — ведамасную падпіску на кніжныя і перыядычныя выданні. Распрацаваны комплекс задач дазваляў аўтаматызаваць наступныя функцыі бібліятэчнага супрацоўніка па афармленні ведамаснай падпіскі:

- фарміраванне базы заказаных выданняў;
- запаўненне бланка-заказу;
- падрыхтоўку бланка-заказу;
- афармленне суправаджальнага ліста;
- падрыхтоўку разліковай ведамасці для бухгалтэрыі;
- раздрукоўку наведарленняў аб аплаце з указаннем нумара плацёжнага дакумента і даты выплаты.

На наступным этапе праходзіла падрыхтоўка да рэалізацыі ў сеткавым рэжыме і тэхнічным забеспячэнні працы падсістэмы “Планаванне, камплектаванне і апрацоўка фондаў”.

З 1993 г. НББ пачала рэгістрацыю ўсіх дакументаў у аўтаматызаваным рэжыме, што дапамагло вызваліць бібліятэкара ад ручной працы і ўзняць на вышэйшы ўзровень камплектаванне і апрацоўку літаратуры. Была таксама забяспечана аператыўнасць паступлення дакументаў у фонды, а гэта значыць, і да чытача. Тэхналагічныя перавагі аўтаматызаванай падсістэмы “Планаванне, камплектаванне і апрацоўка фондаў” відавочныя для бібліятэчных спецыялістаў.

Комплекс задач па рэгістрацыі літаратуры дае магчымасць:

- ствараць і карэкціраваць кароткае бібліятэчнае апісанне з клавіятуры ПЭВМ;
- аўтаматычна прысвойваць інвентарныя нумары дакументам, якія рэгіструюцца;
- друкаваць бібліяграфічныя карткі і фармуляры;

— атрымліваць суправаджальныя дакументы па структурных падраздзяленнях;

— аўтаматычна назапашваць інфармацыю, неабходную для сумарнага і індывідуальнага ўліку;

— атрымліваць статыстычныя даныя па камплектаванні фондаў НББ па перыядах (квартал, паўгоддзе, год).

Складанне гэтых дакументаў у традыцыйным ручным рэжыме было доўгім і руцінным працэсам. Сёння дастаткова націснуць некалькі клавішаў, каб імгненна атрымаць раздрукоўку вынікаў працы за любы перыяд. Гэта тычыцца і даных па сумарным уліку, якія аўтаматычна збіраюцца ў памяці камп'ютэра пры рэгістрацыі самога дакумента.

У 1994 г. пачалося стварэнне базы даных “Заказы”, якая аб’яднала інфармацыю па ведамаснай падпісцы і падпісцы праз Белпошту з іншымі падпіснымі агенцтвамі, а таксама забяспечыла набыццё літаратуры па розных крыніцах.

Былі створаны даведнікі арганізацый і кнігараспаўсюджвальнікаў, што палегчыла працу камплектатараў (у Расіі гэтая база яшчэ не зусім дапрацавана).

Уся інфармацыя пра выданне ўводзіцца бібліятэкарарэгістратарам ненасрэдна. У праграме прадугледжаны тры рэжымы працы: увод, пошук, карэкцыя. У фармаце падаюцца даныя:

— аўтар;

— назва;

— месца выдання;

— выдавецтва;

— год выдання;

— крыніца камплектавання;

— колькасць экзэмпляраў у тым ці іншым аддзеле.

Пошук у базе даных “Заказы” ажыццяўляецца па прозвішчы аўтара і назве, па выдавецкай арганізацыі, годзе выдання, нумары і пазіцыі праспекта выдавецтва. База

данных стала асновай для далейшай апрацоўкі перыёдыкі. Усе прадстаўленыя ў ёй неабходныя бібліяграфічныя і службовыя звесткі выкарыстоўваюцца пры рэгістрацыі перыядычных выданняў. Гэта дазваляе пазбегнуць паўторнага ўводу адных і тых жа даных і змяншае эфектыўнасць працы бібліятэкараў.

З дапамогай базы даных “Заказы” больш аператыўна вырашаюцца афармленне заказу, кантроль за паўнатой і тэрмінамі яго выканання, перапіска з выдаўцом, атрыманне справаздачных дакументаў і статыстычных даных. У праграме прадугледжана рэгулярная чыстка базы, г. зн. знішчэнне інфармацыі аб атрыманых і зарэгістраваных дакументах.

У 1997 г. пачалося спісанне дакументаў (зарэгістраваных у аўтаматызаванай сістэме) з фондаў НББ у аўтаматызаваным рэжыме. Перад супрацоўнікамі сектара рэгістрацыі, уліку і тэхнічнай апрацоўкі была пастаўлена задача больш поўнага бібліяграфічнага апісання дакументаў непасрэдна з моманту рэгістрацыі, бо дагэтуль аддзел камплектавання рабіў кароткае бібліяграфічнае апісанне. Вывучэнне неабходных стандартаў, відаў бібліяграфічнага апісання патрабавала дадатковага часу, адказнасці і ўвагі.

У сувязі з тым, што былі ўведзены ў фонд сабраныя CD-ROM, супрацоўнікі самі распрацавалі, зыходзячы са сваёй базы “Рэгістрацыя...”, макет бібліяграфічнага апісання гэтага новага віду дакумента. На сённяшні дзень пры рэгістрацыі электронных дакументаў даецца па магчымасці іх поўнае бібліяграфічнае апісанне.

Рэалізуючы аўтаматызаваную сістэму камплектавання дакументаў, супрацоўнікі аддзела разам з распрацоўшчыкамі імкнуліся стварыць сістэму, якая здольна рэарганізаваць работу камплектатара, вызваліць яго ад руцінных працэсаў, павысіць прадукцыйнасць і эфектыўнасць працы.

Аднак на першых этапах гэта суправаджалася нэўнымі цяжкасцямі. Першачарговай была сацыяльна-псіхалагічная праблема. Неабходнасць працы з камп’ютэрам у многіх

супрацоўнікаў выклікала жах. Боязь машыны паступова пераадольвалася, дзякуючы ўсведамленню таго, што яна сапраўды аблягчае працу. І ў хуткім часе амаль усе валодалі асновамі працы на ЭВМ. На жаль, былі і тыя, хто ўсё ж такі не змог пераадолець гэта.

Цяжкасці закранулі і самую распрацоўку базы камплектавання, перш за ўсё базу даных “Рэгістрацыя дакументаў”. Праграмісты цікавіліся тэхналагічнымі працэсамі і, зыходзячы з прапаноў супрацоўнікаў, пісалі сваю версію праграм.

Ю.Г.Болатова,
*аспірантка кафедры сацыялогіі
і культурызнаўства*

МАСТАЦКАЕ АФАРМЛЕННЕ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ КНІГІ

Пры разглядзе сучаснай беларускай кнігі звернем увагу на кнігу як прадмет мастацтва. У беларускім мастацтве кнігі склаўся традыцыйны погляд на мастацкае афармленне, калі тэкст суправаджаецца ілюструючай яго візуальнай інфармацыяй. Яна можа дакладна перадаваць змест папулярнымі сродкамі, тлумачыць яго ці параджаць шэраг асацыяцый. На выставе айчынных мастакоў-ілюстратараў можна было выдзеліць тры асноўныя напрамкі творчасці, якія ўмоўна назавём традыцыйным, класічным і авангардным.

Да традыцыйнага мы аднеслі тыя работы, у якіх пераважае рэалістычная манера адлюстравання прадметаў і з’яў. Гэта ілюстрацыі дзіцячай літаратуры, якія павінны быць яркімі, маляўнічымі і разам з тым простымі і зразумелымі, перадаваць дакладныя, транныя характарыстыкі герояў. У якасці прыкладу згадаем работы Ю.Алісіевіч да казак К.Чукоўскага, В.Макаранкі да “Рабінзона Круза” Д.Дэфо, А.Кажаноўскага да “Маленькай Бабы Ягі” О.Пройслера, М.Рыжага да